

-وزارتخانه ها و موسسات دولتی که مخارج و هزینه هایی دارند، ممکن است به مناسبت نوع فعالیت مربوطه دریافت و درآمدی داشته باشند. برخی از وزارتخانه ها ممکن است در آمد اندکی داشته باشند و در مقابل برخی دیگر مانند وزارت نفت درآمد بالایی دارند بر این اساس به وزارتخانه ها و دستگاه های دولتی اجازه داده نشده که از محل دریافت و درآمد خود هزینه های خود را تامین نمایند بلکه همه دریافت ها در خزانه داری کل متمرکز شده و کلیه هزینه ها نیز به موجب قانون و بر اساس اعتبارات مصوب پرداخت گردد.

-نظر تفسیری شماره ۶۶۷۱ مورخ ۲۲/ ۹/ ۱۳۶۱ شورای نگهبان:

استقلال و غیردولتی بودن جمعیت هلال احمر مغایر قانون اساسی نیست.

وجهی که به عنوان کمک و اعانه در بودجه دولت برای کمک به خدمات خیریه و امدادی جمعیت هلال احمر منظور می شود از نظر قانون اساسی نیاز به اینکه وزیر یا شخص دیگری مسئول پاسخگویی آن در مجلس باشد ندارد.

درآمدهای اختصاصی جمعیت هلال احمر که مطابق قانون توسط دولت وصول می شود دریافتی دولت تلقی نمی شود و به هلال احمر اختصاص دارد.

اصل پنجاه و چهارم: دیوان محاسبات کشور مستقیماً زیر نظر مجلس شورای اسلامی می باشد. سازمان و اداره امور آن در تهران و مراکز استانها به موجب قانون تعیین خواهد شد.

-«دیوان محاسبات»، مجمعی اداری به شکل محاکم دادگستری می باشد که دارای مستشاران اصلی و اعضای ممیز است که قابل عزل نیستند و یک دادر با آن مجمع همکاری می کند. وظیفه دیوان، کنترل اداره امور مالی حسابداران و تصدیق کنندگان هزینه از طریق تطبیق اسناد و اوراق آنهاست.

-ماده ۲۲۰ آیین نامه داخلی مجلس: بر اساس اصول پنجاه چهار و پنجم قانون اساسی، نظارت مجلس شورای اسلامی بر اجرای بودجه سالانه کل کشور بر عهده دیوان محاسبات کشور است، که زیر نظر مجلس شورای اسلامی می باشد. سازمان و اداره امور آن به موجب قانون خاص می باشد.

اصل پنجاه و پنجم: دیوان محاسبات به کلیه حسابهای وزارتخانه ها، مؤسسات، شرکتهای دولتی و سایر دستگاههایی که به نحوی از انحاء از بودجه کل کشور استفاده می کنند به ترتیبی که قانون مقرر می دارد رسیدگی یا حسابرسی می نماید که هیچ هزینه ای از اعتبارات مصوب تجاوز نکرده و هر وجهی در محل خود به مصرف رسیده باشد. دیوان محاسبات، حسابها و اسناد و مدارک مربوطه را برابر قانون جمع آوری و گزارش تفریغ بودجه هر سال را به انضمام نظرات خود به مجلس شورای اسلامی تسلیم می نماید. این گزارش باید در دسترس عموم گذاشته شود.

-دیوان محاسبات زیر نظر مستقیم مجلس شورای اسلامی است و نهادی است که به کلیه حسابهای دستگاههای دولتی رسیدگی می کند تا هیچ هزینه ای از اعتبارات مصوب تجاوز نکند. نظارت بر اجرای بودجه همانند نظارت بر تدوین بودجه حق قوه مقننه است، زیرا اگر چنین نظارتی وجود نداشته باشد، تصویب بودجه بی معنا خواهد بود.

-نظر تفسیری شماره ۱۱۱۶ / ۲۱ / ۷۵ مورخ ۱۴ / ۹ / ۱۳۷۵ شورای نگهبان: اصل ۵۵ قانون اساسی ناظر به اعتباراتی است که در بودجه کل کشور منظور شده و صلاحیت دیوان محاسبات در رسیدگی و حسابرسی محدود به همان موارد است.

-نظر تفسیری شماره ۳۹۵۲ / ۳۰ / ۸۲ مورخ ۲۵ / ۵ / ۱۳۸۲ شورای نگهبان: «اصل ۵۵ قانون اساسی ناظر به اعتباراتی است که در بودجه کل کشور منظور شده و صلاحیت دیوان محاسبات در رسیدگی و حسابرسی محدود به همان موارد است.»

🔹 قانون دیوان محاسبات کشور :

-دیوان محاسبات مستقیماً زیر نظر مجلس قرارداد و در امور مالی و اداری دارای استقلال است.

-دیوان محاسبات از لحاظ مقررات تابع آیین نامه خاصی خواهد بود که با رعایت اصل ۷۴ ق.ا به مجلس شورا اسلامی تقدیم می گردد.

-هدف دیوان محاسبات کشور با توجه به اصول مندرج در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران عبارت است از اعمال کنترل و نظارت مستمر مالی به منظور پاسداری از بیت المال از طریق:

الف - کنترل عملیات و فعالیتهای مالی کلیه وزارتخانه ها، مؤسسات، شرکتهای دولتی و

سایر دستگاههایی که به نحوی از انحاء از بودجه کل کشور استفاده می کنند.

ب - بررسی و حسابرسی وجوه مصرف شده و درآمدها و سایر منابع تأمین اعتبار در ارتباط با سیاستهای مالی تعیین شده در بودجه مصوب با توجه به گزارش عملیاتی و محاسباتی مأخوذه از دستگاههای مربوطه.

ج - تهیه و تدوین گزارش حاوی نظرات در مورد لایحه تفریغ بودجه و ارائه آن به مجلس شورای اسلامی.

-رئیس دیوان پس از افتتاح هر دوره قانون گذاری به پیشنهاد کمیسیون دیوان محاسبات و بودجه مجلس شورا اسلامی و تصویب نمایندگان ملت انتخاب میشود.

-برکناری رئیس دیوان محاسبات با پیشنهاد کمیسیون دیوان محاسبات و با تصویب اکثریت نمایندگان انجام می گیرد.

-جلسات هیأتهای مستشاری با حضور سه نفر رسمیت خواهد داشت و آراء صادره با اکثریت معتبر است. در مواردی که عده آنها کمتر از سه نفر باشد به درخواست هیأت از طرف رئیس دیوان محاسبات کشور کمبود از بین مستشاران سایر هیأتها انتخاب و در رسیدگی و اتخاذ تصمیم شرکت خواهند نمود.

❖ فصل پنجم - حق حاکمیت ملت و قوای ناشی از آن

اصل پنجاه و ششم: حاکمیت مطلق بر جهان و انسان از آن خداست و هم او، انسان را بر سرنوشت اجتماعی خویش حاکم ساخته است. هیچ کس نمی تواند این حق الهی را از انسان سلب کند یا در خدمت منافع فرد یا گروهی خاص قرار دهد و ملت این حق خداداد را از طرقي که در اصول بعد می آید اعمال می کند.

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به موسسه وکیل شو می باشد و هیچ شخصی حق چاپ و نشر تمام یا بخشی از این اثر را به هر نحوی بدون موافقت کتبی ناشر ندارد و باز نشر آن بدون ذکر منبع موجب پیگرد قانونی است و خلاف شرع و اخلاق می باشد

انواع حاکمیت:

- ۱- حاکمیت الهی: بر اساس نظریه حاکمیت الهی، قدرت حاکمیت ناشی از اراده خداوند است و زمامداران، دستورات خداوند را به اجرا در می آورند.
 - ۲- حاکمیت فردی: به موجب این نظریه، مجموعه اقتدارات سیاسی به فردی تعلق دارد که به دلایل موروثی و شخصی لیاقت و استطاعت اعمال قدرت و فرمان روابی را داراست.
 - ۳- حاکمیت مردم: در آن هریک از افراد مردم به صورت مساوی و بدون واسطه در تعیین سرنوشت خویش نقش اساسی داشته باشند.
 - ۴- حاکمیت ملی: معطوف به حالتی است که در آن مجموعه ملت به عنوان پیکره واحد شخصیت حقوقی مستقل از افراد تشکیل دهند، اقتدار عالی به امور و شئون جامعه داشته باشند.
- اصل مزبور بیانگر حاکمیت مردم است.

- برای تحقق دموکراسی شروط زیر ضروری است؛

- | | |
|---|--|
| { | ۱- حق مشارکت همگانی |
| { | ۲- وجود آزادیها |
| { | ۳- تسامح و تحمل چندگانگی سیاسی |
| { | ۴- حکومت اکثریت و احترام به اقلیت |
| { | ۵- اصل برابری حقوقی و سیاسی و توزیع خردمندانه قدرت |

- از آن لحاظ که دموکراسی منشأ قدرت سیاسی را بر پایه حق انتخاب و اراده آزاد انسانها قرار می دهد و به خودکامگی ها پایان می دهد از ارزش والایی برخوردار است. بنابراین در تفکیک بین منشأ حاکمیت همان طور که در بالا و طرق اجرا حاکمیت گفته شد ذکر این نکته ضروری است که رژیم های دموکراتیک بر حسب نحوه اعمال حاکمیت مردم به سه دسته تقسیم می شوند؛

الف- دموکراسی مستقیم: که هر یک از مردم حق تعیین شخصیت فردی و اجتماعی را دارند. این حاکمیت مردمی مستلزم وجود جوامع کوچک و اندک است.

ب- دموکراسی نماینده سالار (غیر مستقیم): که در این حاکمیت ملی قدرت یکپارچه مجموعه افراد به طور با واسطه و از طریق نمایندگی بر سرنوشت افراد فعلیت می یابد.

ج- دموکراسی نیمه مستقیم: که از ترکیب دموکراسی مستقیم و دموکراسی غیر مستقیم به وجود آمده است. در دموکراسی غیر مستقیم قدرت سیاسی به دو وجه موازی هم توسط نمایندگان مردم و هم به وسیله خود مردم اعمال میشود. در این شیوه اصل بر وجود مجالس مقنن است و علاوه بر آن شهروندان نیز حق دارند به صورت ذیل مستقیماً اعمال قدرت سیاسی کنند؛

وتوی مردم (وتوی عمومی) - همه پرسی (فراندوم) - پله بیسیت تأیید (عمومی)، ابتکار عام (ابتکار عمومی) و گزینش گری .

- حاکمیت نفس قدرت است و قانون اساسی برای اصل حاکمیت دو مبنای الهی و انسانی قائل شده است.

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به موسسه وکیل شو می باشد و هیچ شخصی حق چاپ و نشر تمام یا بخشی از این اثر را به هر نحوی بدون موافقت کتبی ناشر ندارد و بازنشر آن بدون ذکر منبع موجب پیگرد قانونی است و خلاف شرع و اخلاق می باشد

اصل پنجاه و هفتم: قوای حاکم در جمهوری اسلامی ایران عبارتند از: قوه مقننه، قوه مجریه و قوه قضائیه که زیر نظر ولایت مطلقه امر و امامت امت بر طبق اصول آینده این قانون اعمال می‌گردند. این قوا مستقل از یکدیگرند.

اصل پنجاه و هشتم: اعمال قوه مقننه از طریق مجلس شورای اسلامی است که از نمایندگان منتخب مردم تشکیل می‌شود و مصوبات آن پس از طی مراحل که در اصول بعد می‌آید برای اجرا به قوه مجریه و قضائیه ابلاغ می‌گردد.

تفکیک قوا و نحوه اعمال قدرت؛

۱- اقتدار قوه مقننه بر قوه مجریه به طرق زیر اعمال میشود:

الف- رأی اعتماد به وزرا (اصل ۸۷)

ب- مسئولیت سیاسی اعضای قوه مجریه در برابر پارلمان اعم از سؤال استیضاح و سایر موارد (اصول ۱۲۲-۸۹-۸۸-۱۳۴ و ۱۳۷)

پ- مجلس بر کارهای دولت نظارت استصوابی و نظارت مالی اعمال میکند (اصول ۵۲، ۵۴، ۵۵، ۷۷ و ۸۳)

ت- مجلس یا تعیین حدود اختیارات وزرا در برابر قانون یکی از موارد مهم اقتدار کلی خود بر قوه مجریه را اعمال میکند (اصول ۱۳۳-۱۳۷)

۲- اقتدار قوه مقننه بر قوه قضائیه به موارد زیر خلاصه می‌شود:

الف- وظیفه قوه قضائیه در اعمال صلاحیت خود اصولاً اجرای قوانین مصوب مجلس است و قاضی موظف است کوشش کند حکم هر دعوا را در قوانین مدونه بیابد (اصل ۱۶۷)

ب- از اقتدارات قوه مقننه بر قوه قضائیه رسیدگی به شکایاتی است که مردم از این قوه به قوه مقننه می‌نمایند.

۳- اقتدار قوه قضائیه بر قوه مجریه:

الف- قوه قضائیه بر مصوبات قوه مجریه اشراف کامل دارد (اصل ۱۷۰)

ب- دیوان عدالت اداری با هدف رسیدگی به شکایات تظلمات و اعتراضات مردم نسبت به مأمورین واحدها یا آیین نامه های اداری و احقاق حقوق آنها تشکیل شده است (اصل ۱۷۳)

ج- تشکیل سازمان بازرسی کل کشور جهت حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاه های اداری پیش بینی شده است (اصل ۱۷۴)

د- کارگزاران دولت از هیچ گونه مصونیتی برخوردار نیستند (اصول ۱۱۰ و ۱۴۰ قانون اساسی)

۴- اقتدار قوه مجریه بر قوه مقننه:

الف- دولت ابتکار تهیه لوایح را در دست دارد. (اصل ۷۴)

ب- قوانین به ذکر کلیات پرداخته و جزئیات موکول به آیین نامه های اجرایی می گردند که حق تصویب آنها با دولت و وزارت (اصل ۱۳۸)

۵- اقتدار قوه قضائیه بر قوه مقننه:

الف- فنی بودن و پیچیدگی لوایح قضایی که توسط قوه قضائیه تهیه می شود، موجب می گردد که نمایندگان در آن دخالت نکنند ضمن این که در برخی مواقع قوه قضائیه با رأی رویه یا وحدت رویه به تفسیر قوانین قضایی می پردازد (اصول ۱۵۸ و ۱۶۱)

ب- نمایندگان مجلس در ایفای وظایف خود دارای مصونیت پارلمانی هستند؛ اما از مصونیت کیفری برخوردار نیستند.

۶- اقتدار قوه مجریه بر قوه قضائیه:

متحصر به لوایح قضایی است که می بایست پس از تصویب هیئت وزیران تقدیم مجلس شود و بودجه قوه قضائیه که می بایست پس از تصویب هیئت وزیران تقدیم مجلس شود و بودجه قوه قضائیه که در مجموعه بودجه سالانه کل کشور توسط دولت تهیه می گردد (اصول ۷۴ و ۵۲).

اصل پنجاه و نهم: در مسائل بسیار مهم اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی ممکن است اعمال قوه مقننه از راه همه پرسی و مراجعه مستقیم به آراء مردم صورت گیرد. درخواست مراجعه به آراء عمومی باید به تصویب دو سوم مجموع نمایندگان مجلس برسد.

- همه پرسی: رجوع به آرای عمومی و نظر خواهی مستقیم از مردم در مورد وضع یک قانون یا اصلاح آن یا مسائل مهم هر کشور را همه پرسی می گویند.

همه پرسی و مراجعه به آرای عمومی به طرق زیر است؛

- الف- همه پرسی تقنینی
- ب- همه پرسی اساسی
- ج- همه پرسی سیاسی

- صدور فرمان همه پرسی از اختیارات مقام رهبری است در نتیجه در هر سه حالت همه پرسی، صدور فرمان اجرای آن با رهبر است گرچه برای همه پرسی تقنینی به تصمیم قبلی مجلس نیز نیاز دارد.

اصل شصتم: اعمال قوه مجریه جز در اموری که در این قانون مستقیماً بر عهده رهبری گذارده شده، از طریق رئیس جمهور و وزراء است.

-با توجه به اینکه رئیس‌جمهور، ریاست هیئت وزیران را نیز بر عهده دارد، نظام جمهوری اسلامی ایران را می‌توان نظامی دو رکنی (رهبری و ریاست جمهوری) دانست.

در نظام‌های مردمی و مبتنی بر تفکیک قوا، اعمال قوه مجریه در محدوده نظارت نهادهای مردمی همچون قوه مقننه قرار دارد اما به لحاظ عملی به علت برخورداری این قوه از امکانات قابل توجه در اجرای امور این قوه، یک قوه با اقتدار و مستعد فشار است. در همین راستا قوه مجریه اختیار هدایت ملت یا سیاستگذاری و برنامه‌ریزی عمومی را نیز بر عهده دارد.

-نظام سیاسی در جمهوری اسلامی ایران شبه ریاستی - شبه پارلمانی است و اختیار داشتن معاونان متعدد برای رئیس‌جمهور مصداقی بر بخش ریاستی جمهوری اسلامی ایران است.

اصل شصت و یکم: اعمال قوه قضائیه به وسیله دادگاه‌های دادگستری است که باید طبق موازین اسلامی تشکیل شود و به حل و فصل دعاوی و حفظ حقوق عمومی و گسترش و اجرای عدالت و اقامه حدود الهی بپردازد.

اصل شصت و دوم: مجلس شورای اسلامی از نمایندگان ملت که به طور مستقیم و با رأی مخفی انتخاب می‌شوند تشکیل می‌گردد.

-انتخابات نماینده در مرحله اول منوط به کسب اکثریت حداقل یک چهارم کل آرا و در مرحله دوم و انتخابات میان دوره ای با کسب اکثریت نسبی به هر میزان است.

-اخذ رأی در کلیه حوزه های انتخابی کشور در یک روز و حداقل ۱۰ ساعت است و در صورت ضرورت تمدید آن با وزیر کشور است.

اصل شصت و سوم: دوره نمایندگی مجلس شورای اسلامی چهار سال است. انتخابات هر دوره باید پیش از پایان دوره قبل برگزار شود به طوری که کشور در هیچ زمان بدون مجلس نباشد.

اصل شصت و چهارم: عده نمایندگان مجلس شورای اسلامی دویست و هفتاد نفر است و از تاریخ همه پرسی سال یکهزار و سیصد و شصت و هشت هجری شمسی پس از هر ده سال، با در نظر گرفتن عوامل انسانی، سیاسی، جغرافیایی و نظایر آنها حداکثر بیست نفر نماینده می‌تواند اضافه شود. زرتشتیان و کلیمیان هر کدام یک نماینده و مسیحیان آشوری و کلدانی مجموعاً یک نماینده و مسیحیان ارمنی جنوب و شمال هر کدام یک نماینده انتخاب می‌کنند. محدوده حوزه‌های انتخابیه و تعداد نمایندگان را قانون معین می‌کند.

-آنچه از قانون اساسی مخصوصاً اصل ۶۷ در مورد سوگند به خداوند متعال و پاسداری از حریم اسلام و مفهوم اصل ۶۴ استفاده می‌شود، فقط کسانی صلاحیت نمایندگی مجلس شورای اسلامی را دارند که یا مسلمان و متعهد به مبانی اسلام یا از اقلیتهای مذکور در اصل ۶۴ باشند.

اصل شصت و پنجم: پس از برگزاری انتخابات، جلسات مجلس شورای اسلامی با حضور دو سوم مجموع نمایندگان رسمیت می‌یابد و تصویب طرحها و لوایح طبق آئین نامه مصوب داخلی انجام می‌گیرد مگر در مواردی که در قانون اساسی نصاب خاصی تعیین شده باشد. برای تصویب آئین نامه داخلی موافقت دو سوم حاضران لازم است.

اصل شصت و هشتم: در زمان جنگ و اشغال نظامی کشور به پیشنهاد رئیس‌جمهور و تصویب سه چهارم مجموع نمایندگان و تأیید شورای نگهبان انتخابات نقاط اشغال شده یا تمامی مملکت برای مدت معینی متوقف می‌شود و در صورت عدم تشکیل مجلس جدید، مجلس سابق همچنان به کار خود ادامه خواهد داد.

-طبق قانون اساسی مدت فعالیت یک دوره ریاست جمهوری و یک دوره مجلس چهار سال است و انتخابات این دو نهاد مشمول اصل ۶۶ قانون اساسی می باشد.

-به موجب قانون اساسی به هیچ وجه توقف انتخابات و یا تعویق بیش از اندازه انتخابات مجاز نیست مگر با اجتماع شروط زیر؛

۱-برقراری جنگ و اشغال نظامی کشور

۲-پیشنهاد رئیس جمهور

۳-تصویب سه چهارم نمایندگان مجلس

۴-تأیید شورای نگهبان

۵-تعیین مدت

اصل شصت و نهم: مذاکرات مجلس شورای اسلامی باید علنی باشد و گزارش کامل آن از طریق رادیو و روزنامه رسمی برای اطلاع عموم منتشر شود. در شرایط اضطراری، در صورتی که رعایت امنیت کشور ایجاب کند، به تقاضای رئیس جمهور یا یکی از وزراء یا ده نفر از نمایندگان، جلسه غیرعلنی تشکیل می شود. مصوبات جلسه غیرعلنی در صورتی معتبر است که با حضور شورای نگهبان به تصویب سه چهارم مجموع نمایندگان برسد. گزارش و مصوبات این جلسات باید پس از برطرف شدن شرایط اضطراری برای اطلاع عموم منتشر گردد.

-نظر تفسیری شماره م ۵۴/ مورخ ۱۳۵۹/ ۱۱/ ۸ شورای نگهبان: اصل ۶۹ قانون اساسی صراحت دارد که باید گزارش کامل مذاکرات مجلس شورای اسلامی از طریق رادیو و روزنامه رسمی منتشر شود؛ بنابراین اکتفا به دو طریق پیشنهاد شده خلاف قانون اساسی می باشد.

-نظر تفسیری شماره ۹۵۹۰ مورخ ۱۳۶۲/ ۷/ ۱۴ شورای نگهبان: به نظر اکثریت اعضاء شورای نگهبان مستفاد از اصل ۶۹ قانون اساسی این است که در شرایط اضطراری در صورتی که رعایت امنیت کشور ایجاب کند مقامات صالح برای تقاضای جلسه غیرعلنی نخست وزیر یا یکی از وزراء یا ده نفر از نمایندگان می باشند و باید طبق تقاضای آنها جلسه غیرعلنی تشکیل شود ولی پس از تشکیل جلسه غیرعلنی در صورتی که اکثریت مجلس شورای اسلامی دلایل تقاضاکننده را نسبت به وجود شرایط اضطراری کافی ندانست موضوع در جلسه علنی قابل طرح و رسیدگی خواهد بود.

اصل هفتادم: رئیس جمهور و معاونان او و وزیران به اجتماع یا به انفراد حق شرکت در جلسات علنی مجلس را دارند و می توانند مشاوران خود را همراه داشته باشند و در صورتی که نمایندگان لازم بدانند، وزراء مکلف به حضورند و هرگاه تقاضا کنند مطالبشان استماع می شود.

-نظر تفسیری شماره ۸۸۴۶ مورخ ۸/ ۷/ ۱۳۶۶ شورای نگهبان: «آنچه از اصل هفتاد قانون اساسی استفاده می‌شود این است که مقامات مذکور در این اصل حق شرکت در جلسات مجلس شورای اسلامی را دارند و مطالبشان را در ارتباط با دستور مجلس بیان می‌نمایند. زاید بر این چنانچه در آیین‌نامه حقی برای آنها مقرر شود گرچه به موجب قانون اساسی نیست با قانون اساسی مغایرت ندارد».

➤ اختیارات و صلاحیت مجلس شورا اسلامی؛

اصل هفتاد و یکم: مجلس شورای اسلامی در عموم مسائل در حدود مقرر در قانون اساسی می‌تواند قانون وضع کند.

-مهمترین وظیفه مجلس، قانونگذاری است.



-بر این اساس صلاحیت قوه مقننه در قانون گذاری، عام است و کلیه زمینه‌ها را شامل می‌شود ولی در عمل برای این صلاحیت عام، حدودی وجود دارد، که از آن جمله می‌توان به صلاحیت تقدیم لایحه توسط قوه مجریه، همه‌پرسی، وضعیت اضطراری و تفویض اختیار قانونگذاری به قوه مجریه اشاره کرد.

- نظر تفسیری شماره ۰۶۵۰/ ۲۱ مورخ ۱۲/ ۴/ ۱۳۷۵ شورای نگهبان: بدون تردید اعتبار قانونی مصوبات مجلس شورای اسلامی منوط به اظهارنظر شورای نگهبان است و در مقام تعارض دو قانون که شورای نگهبان هر دو را تأیید نموده‌است معیار و ملاک تاریخ تصویب مجلس شورای اسلامی است، و در صورت وحدت زمان قانون خاص، قانون عام را تخصیص می‌زند.

اصل هفتاد و دوم: مجلس شورای اسلامی نمی‌تواند قوانینی وضع کند که با اصول و احکام مذهب رسمی کشور یا قانون اساسی مغایرت داشته باشد. تشخیص این امر به ترتیبی که در اصل نود و ششم آمده بر عهده شورای نگهبان است.

-اعتبار قانونی مصوبات مجلس شورای اسلامی منوط به اظهار نظر شورای نگهبان است و در مقام تعارض دو قانون که شورای نگهبان تأیید نموده‌است، معیار تاریخ تصویب مجلس است و در صورت وحدت زمان، قانون عام، قانون خاص را تخصیص می‌زند.

اصل هفتاد و سوم: شرح و تفسیر قوانین عادی در صلاحیت مجلس شورای اسلامی است، مفاد این اصل مانع از تفسیری که دادرسان، در مقام تمیز حق، از قوانین می‌کنند نیست.

۱- **تفسیر قانونی:** در موارد معینی که قانون به درستی معلوم نیست، قانونگذار با وضع قانون دیگری اراده خود را بیان می‌کند که به آن «تفسیر قانونی» می‌گویند.

۲- **تفسیر قضایی:** این تفسیر به وسیله دادرسان در دعاوی بین اشخاص انجام می‌شود و اعتبار آن محدود به همان دعواست.

-نظر تفسیری شماره ۵۸۳/ ۲۱/ ۷۶ مورخ ۱۰/ ۳/ ۱۳۷۶ شورای نگهبان:

۱- مقصود از تفسیر بیان مراد مقنن است بنابراین تزییق و توسعه قانون در مواردی که رفع ابهام قانون نیست، تفسیر تلقی نمی‌شود.

۲- تفسیر از زمان بیان مراد مقنن در کلیه موارد لازم الاجراست بنابراین در مواردی که مربوط به گذشته‌است و مجریان برداشت دیگری از قانون داشته‌اند و آن را به مرحله اجرا گذاشته‌اند تفسیر قانون به موارد مختومه مذکور تسری نمی‌یابد.

-نظر تفسیری شماره ۱۵۴۰/ ۲۱/ ۷۹ مورخ ۲۰/ ۱۰/ ۱۳۷۹ شورای نگهبان:

همانطوری که در نظریه تفسیری شماره ۵۸۳/ ۲۱/ ۷۶ مورخ ۱۰/ ۳/ ۱۳۷۶ آمده‌است که تفسیر از زمان بیان مراد مقنن در کلیه موارد لازم‌الاجراء است با این قید که به موارد مختومه تسری نمی‌یابد؛ بنابراین چنان که تا هنگام لازم‌الاجراء شدن تفسیر قانون، موضوعی مختومه نشده باشد باید مطابق نظریه تفسیری اقدام گردد.

اصل هفتاد و چهارم: لوایح قانونی پس از تصویب هیئت وزیران به مجلس تقدیم می‌شود و طرحهای قانونی به پیشنهاد حداقل پانزده نفر از نمایندگان، در مجلس شورای اسلامی قابل طرح است.

-نظر تفسیری شماره ۵۱۴۶/ ۲۱/ ۷۸ مورخ ۲۴/ ۵/ ۱۳۷۸ شورای نگهبان:

نظر به اینکه عبارت «هرگونه اصلاحات در قانون بودجه» کلی است باید مصادیق آن مشخص گردد تا پاسخ روشن داده شود.

۱- تغییر در ارقام بودجه به نحوی که در کل بودجه تأثیر بگذارد به وسیله طرح قانونی با توجه به اصل ۵۲ قانون اساسی امکان‌پذیر نیست.

۲- تصویب متمم و چند دوازدهم بودجه از طریق طرح قانونی با توجه به اصل ۵۲ قانون اساسی جایز نمی‌باشد.

۳- در خصوص تغییر در ارقام بودجه به وسیله طرح قانونی در صورتی که در بودجه کل کشور تأثیر نگذارد رأی تفسیری نیاورده است.

۴- الحاق و حذف نیز همانند تغییر در ارقام بودجه است.

-لوايح قانونی باید در جلسه علنی مجلس توسط وزیر مربوط و یا نماینده دولت تقدیم گرد و در موقع طرح آن نیز باید وزیر مربوط یا یکی از وزرا به تناسب موضوع حاضر باشد.

-استرداد لوايح قانونی با تصویب هیئت وزیران به شرح زیر است؛

+ در صورتی که استرداد پیش از تصویب کلیات لایحه در مجلس باشد رئیس جمهور کتباً با ذکر دلیل آن را مسترد می‌نماید و گزارش آن در جلسه علنی اعلام میشود.

+ در صورتی که استرداد پس از تصویب کلیات لایحه و در هر مرحله تا پیش از تصویب نهایی باشد، وزیر مربوط یا یکی از معاونان رئیس جمهور به تناسب موضوع ضمن ارائه درخواست رئیس جمهور میتواند با ذکر دلیل در جلسه علنی مجلس و صحبت یک نفر مخالف هر یک به مدت ده دقیقه و تصویب مجلس آن را مسترد نماید.

اصل هفتاد و پنجم: طرح‌های قانونی و پیشنهادهای و اصلاحاتی که نمایندگان در خصوص لوایح قانونی عنوان می‌کنند و به تقلیل درآمد عمومی یا افزایش هزینه‌های عمومی می‌انجامد، در صورتی قابل طرح در مجلس است که در آن طریق جبران کاهش درآمد یا تأمین هزینه جدید نیز معلوم شده باشد.

- این اصل اشاره به صلاحیت انحصاری قوه مجریه در تهیه و پیشنهاد بودجه به منظور محدودیت بر نفوذ قوه مقننه بر قوه مجریه تدوین شده است.

اصل هفتاد و ششم: مجلس شورای اسلامی حق تحقیق و تفحص در تمام امور کشور را دارد.

- حق تفسیر از حقوق مجلس شورا اسلامی است و نمایندگان این حق را ندارند.

- نماینده مجلس فقط حق اظهار نظر دارد.

- مقام معظم رهبری، مجلس خبرگان رهبری، شورا نگهبان و قوه قضائیه که مافوق مجلس شورا اسلامی محسوب میشوند مشمول اصل مزبور نمی‌باشند.

اصل هفتاد و هفتم: عهدنامه‌ها، مقاوله نامه‌ها، قراردادها و موافقت نامه‌های بین‌المللی باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد.

- سه دیدگاه را می‌توان نسبت به تفسیر اصل ۷۷ قانون اساسی در نظر گرفت؛ دیدگاه موسع، دیدگاه مضیق و دیدگاه بینابینی.

الف- در دیدگاه تفسیر موسع؛ هر نوع قرارداد که واجد جنبه بین‌المللی باشد باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد.

ب- در دیدگاه تفسیر مضیق؛ تمام انواع عبارات به کار رفته در عمل مذکور را حمل بر معاهدات و کنوانسیون‌های بین‌المللی بین دولت ایران و دیگر تابعان حقوق بین‌المللی نماییم، به نحوی که تحت حاکمیت کامل حقوق بین‌الملل عمومی قرار گیرد و قراردادهای دیگر دولت ایران را از تحت شمول اصل خارج بدانیم.

ج- دیدگاه بینابینی؛ که معقول تر از دو دیدگاه قبل به نظر می‌رسد، حکایت از آن دارد که در خصوص آن دسته از قراردادهای بین‌المللی که توسط دولت ایران با طرف خارجی در جهت اعمال حاکمیت منعقد می‌گردد؛ نیز قابل اعمال می‌باشد.

- نظر تفسیری شماره ۳۹۰۳ مورخ ۷/ ۸/ ۱۳۶۰ شورای نگهبان: قراردادهایی که یک طرف آن وزارتخانه یا مؤسسه یا شرکت دولتی و طرف دیگر قرارداد شرکت خصوصی خارجی می‌باشد قرارداد بین‌المللی محسوب نمی‌شود و مشمول اصل ۷۷ قانون اساسی نمی‌باشد.

- نظر تفسیری شماره ۹۹۹۳ مورخ ۸/ ۹/ ۱۳۶۳ شورای نگهبان:

۱- در هر مورد عمل دولت یا هر مقام مسئولی به استناد تصویب مجلس شورای اسلامی انجام می‌شود، فقط در محدوده مصوبه قانونیت دارد و خارج از آن محدوده جزئاً و کلاً به تصویب مجلس شورای اسلامی نیاز دارد.

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به موسسه وکیل شو می باشد و هیچ شخصی حق چاپ و نشر تمام یا بخشی از این اثر را به هر نحوی بدون موافقت کتبی ناشر ندارد و بازنشر آن بدون ذکر منبع موجب پیگرد قانونی است و خلاف شرع و اخلاق می باشد

۲- یادداشت تفاهم چنانچه ایجاد تعهد نماید مثل قرارداد است و بایستی ضوابط مذکور در قانون اساسی نسبت به آن رعایت شود.

۳- قراردادهای جزئی در رابطه با اصل قراردادهای موضوع اصل ۷۷ قانون اساسی در صورتی که خارج از محدوده قرارداد اصل باشد باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد.

-اصل ۷۷ قانون اساسی با توجه به اصل ۱۲۵ از قراردادهایی که برای انجام معامله بین وزارتخانه‌ها و سایر سازمان‌های دولتی ایران و شرکت‌های خارجی دولتی که دارای شخصیت حقوقی باشند منعقد می‌گردد منصرف است و موارد خاص این گونه قراردادها در صورتی که ضوابط کلی آن به موجب قانون عادی تعیین شده باشد نیاز به تصویب مجلس شورای اسلامی ندارد ولی قانون عادی می‌تواند انعقاد بخشی از این قراردادها را نیز به‌طور موردی موکول به تصویب مجلس شورای اسلامی بنماید.

-نظر تفسیری شماره ۳۷۸۶ مورخ ۱۹/ ۴/ ۱۳۶۴ شورای نگهبان: اصل ۱۳۹ قانون اساسی صراحت دارد که صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی در صورتی که طرف دعوی خارجی باشد، باید علاوه بر تصویب هیئت وزیران به تصویب مجلس نیز برسد و هیچ گونه استثنایی هم پیش‌بینی نشده و از این جهت موردی برای تفسیر آن ندارد.

- نظریه مورخ ۱۶/ ۸/ ۱۳۶۳ نیز در مقام بیان مفاد قرارداد بین‌المللی بوده و اظهارنظر شده که قراردادهایی که برای انجام معامله با شرکت‌های خارجی دارای شخصیت حقوقی منعقد می‌شود، خود به خود مشمول اصل ۷۷ قانون اساسی نبوده یعنی قرارداد بین‌المللی محسوب نمی‌شود و انعقاد آن نیاز به تصویب مجلس ندارد و طبق ضوابطی که وسیله قانون عادی معین می‌شود، قابل انعقاد است بنابراین تعارضی بین دو نظریه شورای نگهبان وجود ندارد و هیچ‌یک از آنها نمی‌تواند در مورد صلح دعاوی دولتی مورد استناد قرار گیرد؛ زیرا صلح دعوی ارتباطی با انعقاد قرارداد ندارد و در اصل ۱۳۹ بدون ابهام حکم آن تعیین شده است.

اصل هفتاد و هشتم: هر گونه تغییر در خطوط مرزی ممنوع است مگر اصلاحات جزئی با رعایت مصالح کشور به شرط اینکه یک طرفه نباشد و به استقلال و تمامیت ارضی کشور لطمه نزند و به تصویب چهار پنجم مجموع نمایندگان مجلس شورای اسلامی برسد.

اصل هفتاد و نهم: برقراری حکومت نظامی ممنوع است. در حالت جنگ و شرایط اضطراری نظیر آن دولت حق دارد با تصویب مجلس شورای اسلامی موقتاً محدودیتهای ضروری را برقرار نماید، ولی مدت آن به هر حال نمی‌تواند بیش از سی روز باشد و در صورتیکه ضرورت همچنان باقی باشد دولت موظف است مجدداً از مجلس کسب مجوز کند.

-اصل مزبور ناظر به محدودیت آزادی هاست نه سلب آن.

-به موجب اصل ۷۹: «دولت حق دارد با تصویب مجلس شورا اسلامی موقتاً محدودیت‌های ضروری را برقرار نماید.» از آنجا که هیچ نصاب خاصی در این اصل پیش‌بینی نشده است وفق اصل شصت و پنجم رأی اکثریت مطلق نمایندگان کفایت می‌کند.

اصل هشتادم: گرفتن و دادن وام یا کمکهای بدون عوض داخلی و خارجی از طرف دولت باید با تصویب مجلس شورای اسلامی باشد.

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به موسسه وکیل شو می باشد و هیچ شخصی حق چاپ و نشر تمام یا بخشی از این اثر را به هر نحوی بدون موافقت کتبی ناشر ندارد و باز نشر آن بدون ذکر منبع موجب پیگرد قانونی است و خلاف شرع و اخلاق می باشد

-گرفتن و دادن وام یا کمک‌های بدون عوض داخلی و خارجی ماهیتاً امری اجرایی است و در صلاحیت دولت است و مجلس صرفاً آن را تصویب می‌کند.

-نظر تفسیری شماره ۲۸۳۵ مورخ ۶/ ۴/ ۱۳۶۰ شورای نگهبان: «اخذ و پرداخت وام‌ها و کمک‌های یک دستگاه دولتی به دستگاه دیگر دولتی مشمول اصل ۸۰ قانون اساسی نمی‌باشد ولی با توجه به اصل ۵۲ اگر منتهی به تغییر در ارقام بودجه شود تابع مراتب مقرر در قانون می‌باشد.»

-اقدامات دولت در موارد ذیل باید به تصویب مجلس برسد؛

۱-گرفتن و دادن وام یا کمک‌های بلاعوض داخلی و خارجی

۲-استخدام کارشناسان خارجی در موارد ضروری

۳-فروش بناها و اموال دولتی و نفایس ملی به استثنای نفایس ملی منحصر به فرد که در هر صورت قابل فروش نخواهد بود.

۴-صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی یا ارجاع آن به داوری که طرف دعوی خارجی باشد و همچنین موارد مهم داخلی.

اصل هشتاد و یکم: دادن امتیاز تشکیل شرکتها و مؤسسات در امور تجارتي و صنعتی و کشاورزی و معادن و خدمات به خارجیان مطلقاً ممنوع است.

-اصل مذکور به این دلیل ممنوعیت مطلق دارد که یکی از روش‌های نفوذ و سلطه اجانب، تأسیس و ایجاد شرکت‌ها و مؤسسات اقتصادی در کشور است.

-ممنوعیت بیان شده در اصل مزبور صرفاً در خصوص دادن امتیاز به خارجیان است و نمی‌توان آن را به دادن مقاطعه کاری به خارجیان تسری داد.

-نظر تفسیری شماره ۱۷۷۵ مورخ ۲/ ۲/ ۱۳۶۰ شورای نگهبان: شرکت‌های خارجی که با دستگاه‌های دولتی ایران، قرارداد منعقد نموده‌اند می‌توانند جهت انجام امور قانونی و فعالیت‌های خود در حدود قراردادهای منعقد طبق ماده ۳ قانون ثبت شرکت‌ها به ثبت شعب خود در ایران مبادرت نمایند و این امر با اصل ۸۱ قانون اساسی مغایرتی ندارد.

اصل هشتاد و دوم: استخدام کارشناسان خارجی از طرف دولت ممنوع است مگر در موارد ضرورت با تصویب مجلس شورای اسلامی.

-با توجه به نص صریح اصل ۸۱ می‌توان گفت که ممنوعیت مذکور تنها شامل بخش دولتی است ولی عملاً این منع قانونی در بخش خصوصی هم دارای اثر بوده و خصوصاً در مسائل مربوط به اجازه ورود و جواز اشتغال به کار خارجیان اعمال می‌شود.

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به موسسه وکیل شو می‌باشد و هیچ شخصی حق چاپ و نشر تمام یا بخشی از این اثر را به هر نحوی بدون موافقت کتبی ناشر ندارد و باز نشر آن بدون ذکر منبع موجب پیگرد قانونی است و خلاف شرع و اخلاق می‌باشد

- لازم به ذکر است استخدام خارجی در موارد ضرورت مقوله ای اجرایی است و در صلاحیت انحصاری قوه مجریه است اما به دلیل اهمیت این موضوع، نظارت مجلس بر آن مقرر شده است، با این وجود مجلس نمی تواند بدون رضایت قوه مجریه و با استناد به نظارت، دولت را مکلف به استخدام کارشناس خارجی نماید، به عبارت دیگر صلاحیت مجلس شورای اسلامی تنها در رد و تصویب پیشنهاد دولت است.

- نظر تفسیری شماره ۱۳۸۴ مورخ ۱۴/ ۱۲/ ۱۳۵۹ شورای نگهبان: به کار گرفتن کارشناسان خارجی و استفاده از تخصص آنان به طور موقت در ارتش، عضویت در ارتش که در اصل ۱۴۵ قانون اساسی ممنوع شده محسوب نمی گردد. طبیعی است طبق اصل ۸۲ قانون مزبور استخدام کارشناسان خارجی در موارد ضرورت با تصویب مجلس شورای اسلامی امکان پذیر است.

- نظر تفسیری شماره ۳۱۷۹ مورخ ۱۴/ ۵/ ۱۳۶۰ شورای نگهبان: همان طور که در اصل ۸۲ قانون اساسی تصریح شده است استخدام کارشناسان خارجی فقط در موارد ضرورت با تصویب مجلس شورای اسلامی امکان پذیر است.

اصل هشتاد و سوم: بناها و اموال دولتی که از نفایس ملی باشد قابل انتقال به غیر نیست مگر با تصویب مجلس شورای اسلامی، آن هم در صورتی که از نفایس منحصر به فرد نباشد.

- بناها و اموال دولتی که از نفایس ملی نیستند قابل انتقال به غیر هستند.

- بناها و اموال دولتی که از نفایس ملی منحصر به فرد باشند، غیر قابل انتقال به غیر هستند.

- بناها و اموال دولتی که از نفایس ملی غیر منحصر به فرد باشند صرفاً با تصویب مجلس قابل انتقال به غیر هستند.

اصل هشتاد و چهارم: هر نماینده در برابر تمام ملت مسئول است و حق دارد در همه مسائل داخلی و خارجی کشور اظهار نظر نماید.

اصل هشتاد و پنجم: سمت نمایندگی قائم به شخص است و قابل واگذاری به دیگری نیست. مجلس نمی تواند اختیار قانون گذاری را به شخص یا هیأتی واگذار کند ولی در موارد ضروری می تواند اختیار وضع بعضی از قوانین را با رعایت اصل هفتاد و دوم به کمیسیونهای داخلی خود تفویض کند، در این صورت این قوانین در مدتی که مجلس تعیین می نماید بصورت آزمایشی اجراء می شود و تصویب نهائی آنها با مجلس خواهد بود. همچنین مجلس شورای اسلامی می تواند تصویب دائمی اساسنامه سازمانها، شرکتهای، مؤسسات دولتی یا وابسته به دولت را با رعایت اصل هفتاد و دوم به کمیسیونهای ذیربط واگذار کند یا اجازه تصویب آنها را به دولت بدهد، در این صورت مصوبات دولت نباید با اصول و احکام مذهب رسمی کشور یا قانون اساسی مغایرت داشته باشد، تشخیص این امر به ترتیب مذکور در اصل نود و ششم با شورای نگهبان است. علاوه بر این مصوبات دولت نباید مخالف قوانین و مقررات عمومی کشور باشد و به منظور بررسی و اعلام عدم مغایرت آنها با قوانین مزبور باید ضمن ابلاغ برای اجراء به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی برسد. کلیه اساسنامه های سازمانها، شرکتهای، مؤسسات دولتی یا وابسته به دولت که پس از تاریخ اصلاحیه قانون اساسی به تصویب هیئت دولت رسیده یا برسد خواه اجازه تصویب آن قبل از تاریخ اصلاحیه قانون اساسی داده شده یا بعد از تاریخ مزبور باشد و خواه در ضمن واگذار کردن اجازه تصویب، تصریح به اصل ۸۵ قانون اساسی شده یا نشده باشد، مشمول حکم مقرر در اصل فوق الذکر بوده و باید برای تشخیص عدم مغایرت آنها با موازین شرع و قانون اساسی به شورای نگهبان ارسال شود.

-تصویب قوانین آزمایشی ممنوع است مگر با جمیع شرایط زیر؛

۱- وجود ضرورت

۲- کمیسیون مربوط به جای مجلس به بررسی و تصویب قانون بپردازد.

۳- موقتی باشد.

اصل هشتاد و ششم: نمایندگان مجلس در مقام ایفای وظایف نمایندگی در اظهار نظر و رأی خود کاملاً آزادند و نمی‌توان آنها را به سبب نظراتی که در مجلس اظهار کرده‌اند یا آرائی که در مقام ایفای وظایف نمایندگی خود داده‌اند تعقیب یا توقیف کرد.

-وظیفه نمایندگی ایجاب می‌کند که نماینده مجلس در بیان عقاید خود کاملاً آزاد باشد و این آزادی به منظور حفظ حقوق مردم و اعتلای کشور در قانون اساسی پیش‌بینی شده‌است اما چنانچه در اظهارنظرها یا گزارش‌هایی که به کمیسیون‌ها تسلیم می‌کند، مطالب کذب یا خلاف واقع یا توهین آمیز باشد، حمایت قانون اساسی مرتفع می‌شود و نماینده مانند سایر مردم مسئول است.

اصل هشتاد و هفتم: رئیس‌جمهور برای هیئت وزیران پس از تشکیل و پیش از هر اقدام دیگر باید از مجلس رأی اعتماد بگیرد. در دوران تصدی نیز در مورد مسائل مهم و مورد اختلاف می‌تواند از مجلس برای هیئت وزیران تقاضای رأی اعتماد کند.

اصل هشتاد و هشتم: در هر مورد که حداقل یک چهارم کل نمایندگان مجلس شورای اسلامی از رئیس‌جمهور یا هر یک از نمایندگان از وزیر مسئول، درباره یکی از وظایف آنان سؤال کنند، رئیس‌جمهور یا وزیر موظف است در مجلس حاضر شود و به سؤال جواب دهد و این جواب نباید در مورد رئیس‌جمهور بیش از یک ماه و در مورد وزیر بیش از ده روز به تأخیر افتد مگر با عذر موجه به تشخیص مجلس شورای اسلامی.

اصل هشتاد و نهم: ۱- نمایندگان مجلس شورای اسلامی می‌توانند در مواردی که لازم می‌دانند هیئت وزیران یا هر یک از وزراء را استیضاح کنند، استیضاح وقتی قابل طرح در مجلس است که با امضای حداقل ده نفر از نمایندگان به مجلس تقدیم شود.

هیئت وزیران یا وزیر مورد استیضاح باید ظرف مدت ده روز پس از طرح آن در مجلس حاضر شود و به آن پاسخ گوید و از مجلس رأی اعتماد بخواهد. در صورت عدم حضور هیئت وزیران یا وزیر برای پاسخ، نمایندگان مزبور درباره استیضاح خود توضیحات لازم را می‌دهند و در صورتی که مجلس مقتضی بداند اعلام رأی عدم اعتماد خواهد کرد. اگر مجلس رأی اعتماد نداد هیئت وزیران یا وزیر مورد استیضاح عزل می‌شود. در هر دو صورت وزرای مورد استیضاح نمی‌توانند در هیئت وزیرانی که بلافاصله بعد از آن تشکیل می‌شود عضویت پیدا کنند.

۲- در صورتی که حداقل یک سوم از نمایندگان مجلس شورای اسلامی رئیس‌جمهور را در مقام اجرای وظایف مدیریت قوه مجریه و اداره امور اجرایی کشور مورد استیضاح قرار دهند، رئیس‌جمهور باید ظرف مدت یک ماه پس از طرح آن در مجلس حاضر شود و در خصوص مسائل مطرح شده توضیحات کافی بدهد. در صورتی که پس از بیانات نمایندگان مخالف و موافق و پاسخ رئیس‌جمهور، اکثریت دو سوم کل نمایندگان به عدم کفایت رئیس‌جمهور رأی دادند مراتب جهت اجرای بند ۱۰ اصل یکصد و دهم به اطلاع مقام رهبری می‌رسد.

-استیضاح: توضیح خواستن گروهی از نمایندگان مجلس از رئیس و اعضای دولت درباره خطا یا کم‌کاری در اداره کشور.

استیضاح دو تفاوت اساسی با سؤال دارد؛

اولاً: سؤال دارای ضمانت اجرایی نیست در حالی که استیضاح از ضمانت اجرای مستقیم برخوردار است.

دوماً: بر خلاف سؤال که تنها یک نماینده حق ارائه آن به وزیر را دارد، در استیضاح چند تن از نمایندگان می‌توانند به عنوان موافق یا مخالف وزیر صحبت کنند.

-نظر تفسیری شماره ۱۰۳۶ مورخ ۱۳۷۰/۰۱/۲۲ شورای نگهبان: با توجه به صراحت اصل ۱۳۵ قانون اساسی مصوب شورای بازنگری قانون اساسی در سال ۱۳۶۸ که ملاک کنار گذاشتن وزراء را در مورد استیضاح رأی عدم اعتماد مجلس شورای اسلامی دانسته است و با عنایت به استصحاب اعتماد ابراز شده به وزراء از سوی مجلس در آغاز کار آنها، هیئت وزیران، یا وزیر مورد استیضاح هنگامی عزل می‌شود که اکثریت نمایندگان رأی عدم اعتماد بدهند و صرف عدم احراز رأی اعتماد اکثریت موجب عزل نمی‌گردد.

اصل نود: هر کس شکایتی از طرز کار مجلس یا قوه مجریه یا قوه قضائیه داشته باشد، می‌تواند شکایت خود را کتباً به مجلس شورای اسلامی عرضه کند. مجلس موظف است به این شکایات رسیدگی کند و پاسخ کافی دهد و در مواردی که شکایت به قوه مجریه یا قوه قضائیه مربوط است رسیدگی و پاسخ کافی از آنها بخواهد و در مدت متناسب نتیجه را اعلام نماید و در موردی که مربوط به عموم باشد به اطلاع عامه برساند.

-هرچند طبق اصل نود قانون اساسی مجلس موظف به رسیدگی به شکایات است، اما هیچ صلاحیتی در صدور حکم ندارد.

➤ شورای نگهبان؛

اصل نود و یکم: به منظور پاسداری از احکام اسلام و قانون اساسی از نظر عدم مغایرت مصوبات مجلس شورای اسلامی با آنها، شورایی به نام شورای نگهبان با ترکیب زیر تشکیل می‌شود: ۱- شش نفر از فقهای عادل و آگاه به مقتضیات زمان و مسائل روز، انتخاب این عده با مقام رهبری است. ۲- شش نفر حقوقدان، در رشته‌های مختلف حقوقی، از میان حقوقدانان مسلمانی که بوسیله رئیس قوه قضائیه به مجلس شورای اسلامی معرفی می‌شوند و با رأی مجلس انتخاب می‌گردند.

ناشر ندارد

کلیه حقوق

و بازرس آن بدون ذکر منبع موجب پیگرد قانونی است و خلاف سرخ و اخلاق می‌باشد

-بررسی و تطبیق قوانین و مصوبات با اصول و احکام شرعی به عهده شش نفر فقیه و بررسی مطابقت قوانین و مصوبات با قانون اساسی، وظیفه هر دوازده نفر عضو فقیه و حقوقدان شورای نگهبان است.

-شرایط احراز عضویت شورای نگهبان:

- ۱- منع جمع عضویت شورا با سایر مشاغل دولتی و حکومتی
- ۲- منع وابستگی مؤثر اعضای شورا به احزاب و گروه های سیاسی

که این دو شرط، لازمه ی بی طرفی شورا نگهبان در انجام وظایف می باشد.

اصل نود و دوم: اعضای شورای نگهبان برای مدت شش سال انتخاب می شوند ولی در نخستین دوره پس از گذشتن سه سال، نیمی از اعضای هر گروه به قید قرعه تغییر می یابند و اعضای تازه ای به جای آنها انتخاب می شوند.

اصل نود و سوم: مجلس شورای اسلامی بدون وجود شورای نگهبان اعتبار قانونی ندارد مگر در مورد تصویب اعتبارنامه نمایندگان و انتخاب شش نفر حقوقدان اعضای شورای نگهبان.

• صلاحیت های شورای نگهبان:

۱- نظارت بر مصوبات مجلس شورای اسلامی در جهت انطباق با قانون اساسی وفق اصول ۹۴ تا ۹۷ قانون اساسی.

۲- تفسیر قانون اساسی وفق اصل ۹۸ قانون اساسی.

۳- نظارت بر همه پرسی و انتخابات های مجلس شورای اسلامی، مجلس خبرگان رهبری و ریاست جمهوری مطابق با اصل ۹۹ ثانوی اساسی که در اصل ۱۱۸ همین قانون نیز نظارت بر انتخابات ریاست جمهوری تکرار شده است.

۴- در راستای نظارت موضوع بند قبلی طبق اصل ۶۸ قانون اساسی.

۵- عضویت در شورای بازنگری قانون اساسی مطابق با اصل ۱۷۷ ق.ا.

۶- نظارت بر قوانین آزمایشی و مصوبات هیئت دولت در جهت تطبیق آن با قانون اساسی مطابق با اصل ۸۵ ق.ا.

۷- حق شرکت در جلسات مجلس و تکلیف حضور در جلسات تصویب قوانین فوری مطابق با اصل ۹۷ ق.ا.

- صلاحیت های فقهای شورای نگهبان:

- ۱- تهیه و تصویب قانون مربوط به تعداد، شرایط و کیفیت خبرگان دور اول.
- ۲- نظارت بر مصوبات مجلس شورای اسلامی در جهت انطباق با شرع مطابق اصول ۹۴ تا ۹۷ و همچنین اصل ۵ قانون اساسی.
- ۳- نظارت بر قوانین آزمایشی و مصوبات هیئت دولت در جهت تطبیق آن با شرع.
- ۴- حضور شورای موقت رهبری به موجب اصل ۱۱۱ قانون اساسی.
- ۵- نظارت شرعی بر مقررات وفق ماده ۵ قانون اساسی.

- این هفت مورد به صلاحیت های شورا نگهبان افزوده میشود؛

- ۱- احراز صلاحیت نامزد های انتخابات ریاست جمهوری.
 - ۲- احراز صلاحیت کاندیداهای انتخابات مجلس شورای اسلامی.
 - ۳- احراز صلاحیت های کاندیداهای مجلس خبرگان رهبری به وسیله فقهای شورا نگهبان.
 - ۴- تبصره ۲ ماده ۸۴ قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری.
 - ۵- صلاحیت انحصاری در تصویب همه مقررات مربوط به خود طبق نظر تفسیری شورا نگهبان بر قانون اساسی.
 - ۶- عضویت در مجمع تشخیص مصلحت نظام طبق نظر رهبری.
 - ۷- عضویت در شورای عالی انقلاب فرهنگی طبق نظر رهبری.
- ☞ قوه مقننه شامل مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان است به عبارت دیگر؛ قوه مقننه نظام جمهوری اسلامی تک مجلسی و دو رکنی است.
- ☞ مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان در عرض یکدیگر قرار می گیرند و در صورت بروز اختلاف میانشان حل اختلاف با مجمع تشخیص مصلحت نظام میباشد.

اصل نود و چهارم: کلیه مصوبات مجلس شورای اسلامی باید به شورای نگهبان فرستاده شود. شورای نگهبان موظف است آن را حداکثر ظرف ده روز از تاریخ وصول از نظر انطباق بر موازین اسلام و قانون اساسی مورد بررسی قرار دهد و چنانچه آن را مغایر ببیند برای تجدید نظر به مجلس بازگرداند. در غیر این صورت مصوبه قابل اجرا است.

اصل نود و پنجم: در مواردی که شورای نگهبان مدت ده روز را برای رسیدگی و اظهار نظر نهائی کافی نداند، می تواند از مجلس شورای اسلامی حداکثر برای ده روز دیگر با ذکر دلیل خواستار تمدید وقت شود.

اصل نود و ششم: تشخیص عدم مغایرت مصوبات مجلس شورای اسلامی با احکام اسلام با اکثریت فقهای شورای نگهبان و تشخیص عدم تعارض آنها با قانون اساسی بر عهده اکثریت همه اعضای شورای نگهبان است.

اصل نود و هفتم: اعضای شورای نگهبان به منظور تسریع در کار می‌توانند هنگام مذاکره درباره لایحه یا طرح قانونی در مجلس حاضر شوند و مذاکرات را استماع کنند. اما وقتی طرح یا لایحه‌ای فوری در دستور کار مجلس قرار گیرد، اعضای شورای نگهبان باید در مجلس حاضر شوند و نظر خود را اظهار نمایند.

اصل نود و هشتم: تفسیر قانون اساسی به عهده شورای نگهبان است که با تصویب سه چهارم آنان انجام می‌شود.

اصل نود و نهم: شورای نگهبان نظارت بر انتخابات مجلس خبرگان رهبری، ریاست جمهوری، مجلس شورای اسلامی و مراجعه به آراء عمومی و همه‌پرسی را بر عهده دارد.

❖ فصل هفتم - شوراها

اصل یکصدم: برای پیشبرد سریع برنامه‌های اجتماعی، اقتصادی، عمرانی، بهداشتی، فرهنگی، آموزشی و سایر امور رفاهی از طریق همکاری مردم با توجه به مقتضیات محلی اداره امور هر روستا، بخش، شهر، شهرستان یا استان با نظارت شورایی به نام شورای ده، بخش، شهر، شهرستان یا استان صورت می‌گیرد که اعضای آن را مردم همان محل انتخاب می‌کنند. شرایط انتخاب کنندگان و انتخاب شوندگان و حدود وظایف و اختیارات و نحوه انتخاب و نظارت شوراهای مذکور و سلسله مراتب آنها را که باید با رعایت اصول وحدت ملی و تمامیت ارضی و نظام جمهوری اسلامی و تابعیت حکومت مرکزی باشد قانون معین می‌کند.

اصل یکصد و یکم: به منظور جلوگیری از تبعیض و جلب همکاری در تهیه برنامه‌های عمرانی و رفاهی استانها و نظارت بر اجرای هماهنگ آنها، شورای عالی استانها مرکب از نمایندگان شوراهای استانها تشکیل می‌شود. نحوه تشکیل و وظایف این شورا را قانون معین می‌کند.

اصل یکصد و دوم: شورای عالی استانها حق دارد در حدود وظایف خود طرحهایی تهیه و مستقیماً یا از طریق دولت به مجلس شورای اسلامی پیشنهاد کند. این طرحها باید در مجلس مورد بررسی قرار گیرد.

اصل یکصد و سوم: استانداران، فرمانداران، بخشداران و سایر مقامات کشوری که از طرف دولت تعیین می‌شوند در حدود اختیارات شوراها ملزم به رعایت تصمیمات آنها هستند.

اصل یکصد و پنجم: تصمیمات شوراها نباید مخالف موازین اسلام و قوانین کشور باشد.

اصل یکصد و ششم: انحلال شوراها جز در صورت انحراف از وظایف قانونی ممکن نیست، مرجع تشخیص انحراف و ترتیب انحلال شوراها و طرز تشکیل مجدد آنها را قانون معین می‌کند. شورا در صورت اعتراض به انحلال حق دارد به دادگاه صالح شکایت کند و دادگاه موظف است خارج از نوبت به آن رسیدگی کند.

❖ فصل هشتم - رهبری

در هر رژیم حکومتی، شخصی با عنوان خاص در رأس هرم قدرت قرار می گیرد که در حکومت های سلطنتی شاه و در رژیم های جمهوری، رئیس جمهور و در جمهوری اسلامی ایران رهبر نام دارد.

در سال ۵۸ بعد از اینکه رفراندوم فروردین ماه "جمهوری اسلامی" برای رژیم حکومتی ایران انتخاب شد خبرگان که غالباً اسلام شناس بودند قانون اساسی را با محوریت رهبری تدوین نمودند.

تغییرات مهمی در سال ۱۳۶۸ نسبت به اصول مربوط به رهبری در قانون صورت گرفت، فقط یک نفر واجد شرایط توسط خبرگان برای احراز این مقام گزینش می شود و تا زمانی که شرایط لازم را دارد در این مقام باقی می ماند.

رهبری مختص به هیچ خانواده، قوم و گروهی نیست و نه مادام العمر است و نه بر اساس توارث. بلکه مدت آن بسته به توانایی های لازم برای این مقام و حفظ شرایط لازم دارد.

✍ اصول مربوط به رهبری در قانون اساسی؛

۱- اصل پنجم: بیان شرایط رهبری.

۲- اصل پنجاه و هفتم: موقعیت رهبری نسبت به قوای حاکم در جمهوری اسلامی ایران.

۳- اصل شصتم: ریاست و دخالت رهبری بر بخشی از قوه مجریه.

۴- اصل نود و یکم: انتخاب فقیهان شورای نگهبان توسط رهبری.

۵- اصل صد و هفتم: کیفیت انتخاب رهبر از جانب خبرگان .

۶- اصل صد و نهم: متضمن شرایط و صفات رهبری.

۷- اصل صد و دهم: وظایف رهبری.

۸- اصل یکصد و یازدهم: پایان یافتن رهبری و جانشینی شورای رهبری.

۹- اصل صد و دوازدهم: مجمع تشخیص مصلحت نظام و اعضا آن که منتخب رهبری هستند.

۱۰- اصل صد و سیزدهم: عالی ترین مقام بودن رهبری در کشور.

۱۱- اصل صد و سی ام: مرجع دریافت و پذیرش استعفای رئیس جمهور رهبری است.

۱۲- اصل صد و هفتاد و پنجم: عزل و نصب رئیس صدا و سیما با رهبری است.

۱۳- اصل صد و هفتاد و ششم: قابل اجرا بودن مصوبات شورای عالی امنیت ملی با تأیید رهبری و ...